

Keskeisiä asioita varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten lukutaitotyössä

Tutkimus kohtaa käytännön

Suvi Ylönen, KT, YTM, veo
Niilo Mäki Insituutti, tutkija

*Jotta lapsi kiinnostuu
kielestä, kirjaimista
ja kirjoista...*

*... tarvitaan aikuista,
jolla on aikaa lukea
lapsen kanssa.*

*Lukutaito ei ole vain tekninen taito,
vaan se **myös syvästi**
emotionaalinen ja sosiaalinen
prosessi, joka rakentuu
vuorovaikutuksessa.*

Tavoitteena innostunut ja sujuva lukija

Lapselle luetaan
ääneen päivittäin

Lapsi näkee
ympäristössään lukevan
aikuisen mallin ja
hänellä on lukevia
esikuvia

Ympäristö suhtautuu
lukemiseen
myönteisesti ja
kannustavasti

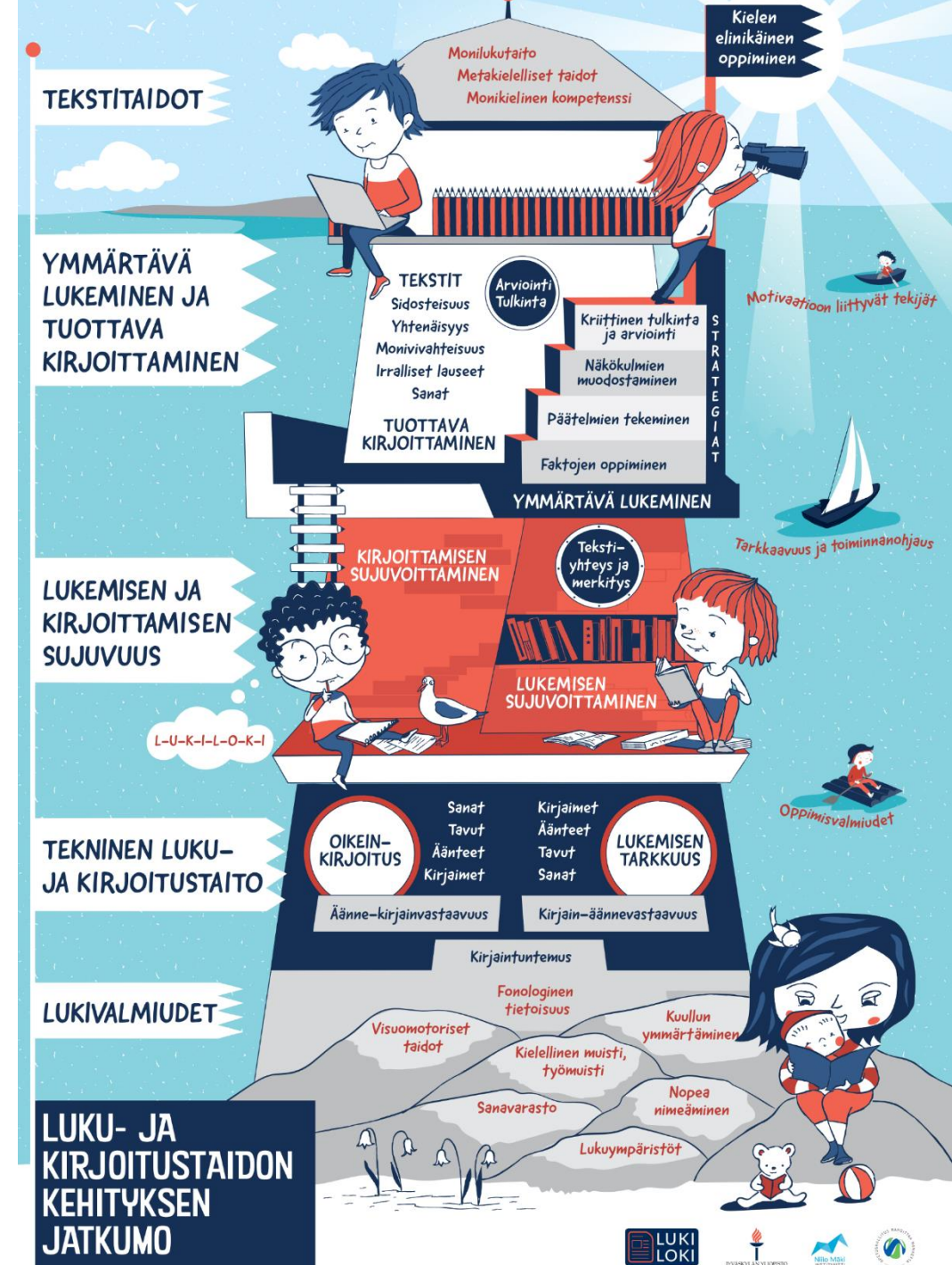
Tarjolla on lasta
kiinnostavaa ja
koskettavaa
kirjallisuutta

Lapsen taidot ovat
riittävät kuunteluun ja
myöhemmin
lukemiseen

Lapsi pitää siitä, että
hänelle luetaan ja
luottaa omiin
lukivalmiuksiinsa

Luku- ja kirjoitustaidon kehityksen jatkumo

- Lukemisen ja kirjoittamisen taitojen kannalta olennaisia varhaisia taitoja kutsutaan *lukivalmiuksiksi*.
- Useita lukivalmiuksia harjoitellaan ja opitaan samanaikaisesti, mutta taitojen kehitystä luonnehtii myös tietynlainen hierarkisuus. Varhaiset kielelliset taidot luovat pohjaa luku- ja kirjoitustaidolle.
- Puutteet lukivalmiuksissa voivat hidastaa tai vaikeuttaa lukemaan ja kirjoittamaan oppimista.

TEKNINEN LUKU-
JA KIRJOITUSTAITO

OIKEIN-
KIRJOITUS

Sanat
Tavut
Äänteet
Kirjaimet

Kirjaimet
Äänteet
Tavut
Sanat

LUKEMISEN
TARKKUUS

Äänne-kirjainvastaavuus

Kirjain-äännevastaavuus

Kirjaintuntemus

LUKIVALMIUDET

Fonologinen
tietoisuus

Visuomotoriset
taidot

Kuullun
ymmärtäminen

Kielellinen muisti,
työmuisti

Sanavarasto

Nopea
nimeäminen

Lukuympäristöt

LUKU- JA
KIRJOITUSTAIDON
KEHITYKSEN
JATKUMO

Oppimisvalmiudet

Miten rakkaus kirjoihin syntyy?

Itsemääräämisteorian mukaan sisäinen motivaatio syntyy ja säilyy, kun kolme psykologista perustarvetta huomioidaan:

Autonomia - *“Saan tehdä valintoja”*

Pätevyys - *“Koen onnistuvani”*

Yhteisöllisyys - *“Teemme yhdessä”*

Lukumotivaation tukemisen periaatteita

Saan tehdä valintoja

- Paljon merkityksellisiä vaihtoehtoja, vain vähän rajoituksia
- Kirjavalinnat –mitä luetaan tai lainataan kirjastosta, mitä mieltä minä olen luetusta
- Toiminnan toteutus –mitä minä haluan tehdä, millaista toimintaa lähden suunnittelemaan
- Vuorovaikutus, monipuoliset keskustelut

→ Kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa ja tehdä valintoja

Koen onnistuvani

- Millä tavoin lapset voivat onnistua ja kokea olevansa päteviä? Kirjavalinnassa onnistuminen? Lukukokemuksissa onnistuminen? Luettuun liittyvässä toiminnassa onnistuminen?
- Sopivan kokoiset tehtävät, joissa mahdollista onnistua
- Motivaatiota tukeva palaute

→ Kokemus onnistumisesta

Teemme yhdessä

- Ryhmän keskinäinen vuorovaikutus tärkeää, ryhmän innostus tukee ja vahvistaa myös yksilön motivaatiota
- Mahdollisuuksia osallistua ja jakaa kokemuksia
- Myös luetusta voidaan keskustella yhdessä –oman mielipiteen kertominen ja toisen mielipiteen kuunteleminen ja kunnioittaminen

→ Kokemus hyväksytyksi tulemisesta

”Lapselle äänen lukeminen on rakkautta”

Jokaisella lapsella on oikeus siihen, että hän saa kokemuksia kirjoista ja ääneen lukemisesta, jolloin hänellä itsellään on mahdollisuus rakentaa oma mielipiteensä lastenkirjallisuutta ja lukemista kohtaan omakohtaisista kokemuksista.

- Vaikka jokaisessa perheessä ei lueta lapsille, voivat varhaiskasvatus ja esiopetus mahdollistaa sen, että kaikki lapset saavat lukukokemuksia.
- Esim. Karvin syksyn 2019 raportin mukaan näin ei kuitenkaan Suomessa enää ole vaan lukukulttuuri on murentumassa myös institutionaalisella tasolla. Tämä asettaa lapset epätasa-arvoiseen asemaan.

Varhaiskasvatuksen lukutaitotyön kartoittamisen ja kehittämisen työkalu

- Maksuton digitaalinen työkalu, joka tuottaa yksikkökohtaista tietoa varhaiskasvatuksessa toteutettavasta lukukulttuurista. Työkalu löytyy [täältä](#).
- Tieto toimii varhaiskasvatuksen lukukulttuurin kartoittamisen ja kehittämisen tukena.

Johtaja luo yksikkökohtaisen kyselyn

Henkilöstö vastaa nimettömästi kyselyyn

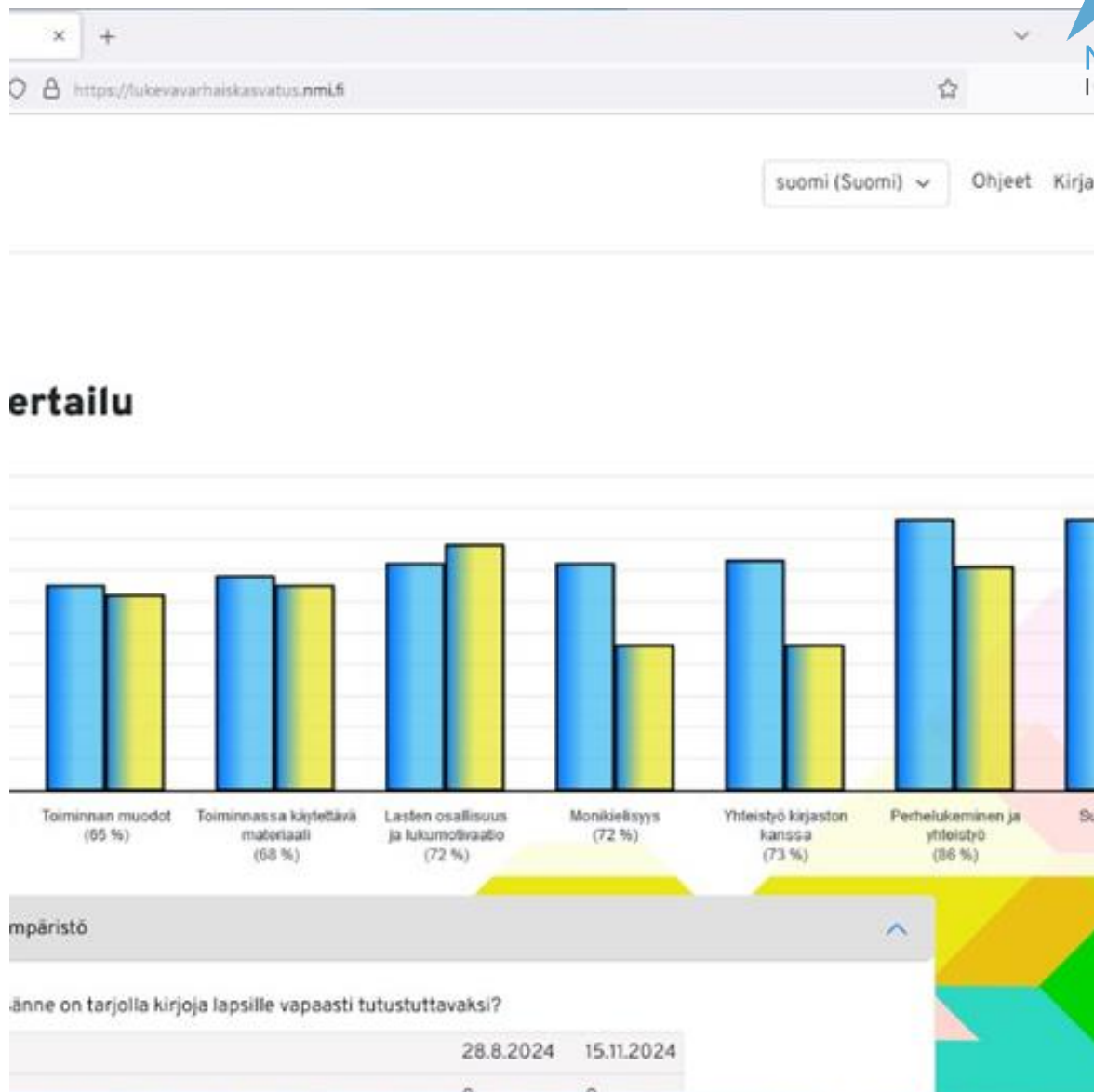
Vastauksien perusteella muodostuu yksikkökohtainen kooste

Miksi työkalu kannattaa ottaa käyttöön?

- Yksittäisen lapsen taitoja laajempi tarkastelukulma, jossa kansallisen lukutaitostrategian tavoitteet on pilkottu konkreettisiksi, arkisiksi teoiksi.
- Mahdollisuus kartoittaa varhaiskasvatuksessa tehtyä lukutaitotyötä laajemmin.
- Henkilöstön antamat vastaukset luovat kokonaiskuvan varhaiskasvatuksen lukutaitotyön vahvuuksista ja kehittämisen kohteista. Konkreettisten, rajattujen tavoitteiden asettaminen tältä pohjalta on sujuvampaa.
- Hyvin tehdyn työn esille nostaminen.
- Kehityskohteiden huomioiminen.
- Ideoiden ja vinkkien saaminen arkiseen lukutaitotyön edistämiseen.

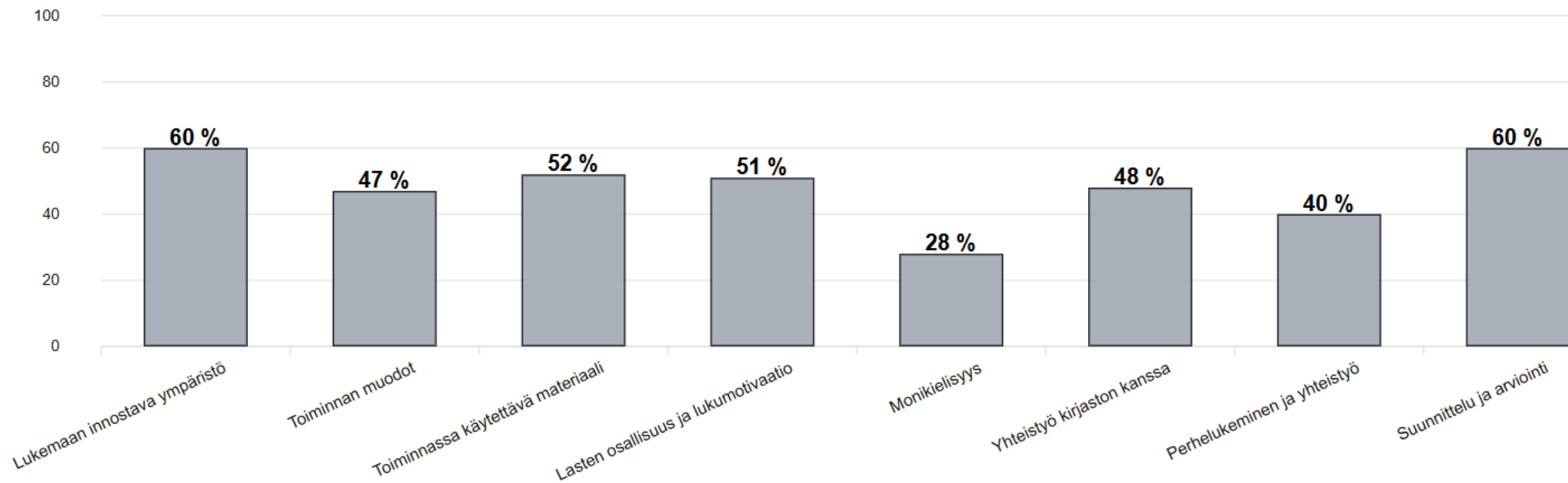
Mahdollisuus kehityksen seurantaan

Kyselytyökalun raportti 2025 (Suomi)

- **Aikaväli:** elokuu 2024 – joulukuu 2025
- **Kunnat:** Akaa, Alajärvi, Eura, Hankasalmi, Helsinki, Hyvinkää, Ii, Ikaalinen, Järvenpää, Joroinen, Jyväskylä, Kaarina, Kannonkoski, Kerava, Kirkkonummi, Kokkola, Kouvola, Lahti, Maalahti, Paimio, Pälkäne, Parainen, Pirkkala, Siuntio, Sonkajärvi, Tampere, Toholampi, Turku, Vaasa, Vantaa
- **Maakunnat:** Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Kymenlaakso, Päijät-Häme, Pirkanmaa, Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Satakunta, Uusimaa, Varsinais-Suomi

Tulokset osa-alueittain

Havaintoja koonnista

Kaksi selkeää vahvuutta:

- Lukemaan innostava ympäristö (60 %)
- Suunnittelu ja arviointi (60 %)

Kaksi selkeää kehityskohdetta:

- Monikielisyys (28 %)
- Perhelukeminen ja yhteistyö (40 %)

Koonnista selviävät vahvuudet

1. Lapsille luetaan ja lapsia ohjataan kirjojen pariin

- **54 %** vastaajista lukee lapsille päivittäin.
- **77 %** vastaajista ohjaa lapsia tutkimaan kirjoja päivittäin.
- **79 %** vastaajista tarjoaa päivittäin lukupaikan.

2. Suunnittelu ja arviointi on systemaattista, vaikkakin kohdentuu epätasaisesti

- **53 %** vastanneista huomioi lukemisen pedagogisessa vuosisuunnitelmassa hyvin usein tai usein ja lähes **neljä viidestä** vastaajasta havainnoi lasten kiinnostusta kirjoja ja lukuhetkiin hyvin usein tai usein.
- Toisaalta myös selkeitä kehittämiskohteita: **78% vastanneista** arvioi erilaisten medioiden käyttöä vain joskus tai ei koskaan ja **yli puolet vastanneista** oli vain harvoin tai ei koskaan kartoittanut perheiden lukutottumuksia.

Koonnista selviävät kehittämiskohteet

1. Monikielisuuden toteutus on heikkoa

- Oman äidinkielen kirjat, toiminta omalla äidinkielellä ja Monikielisen kirjaston palvelujen käyttö kehittämisen kohteita

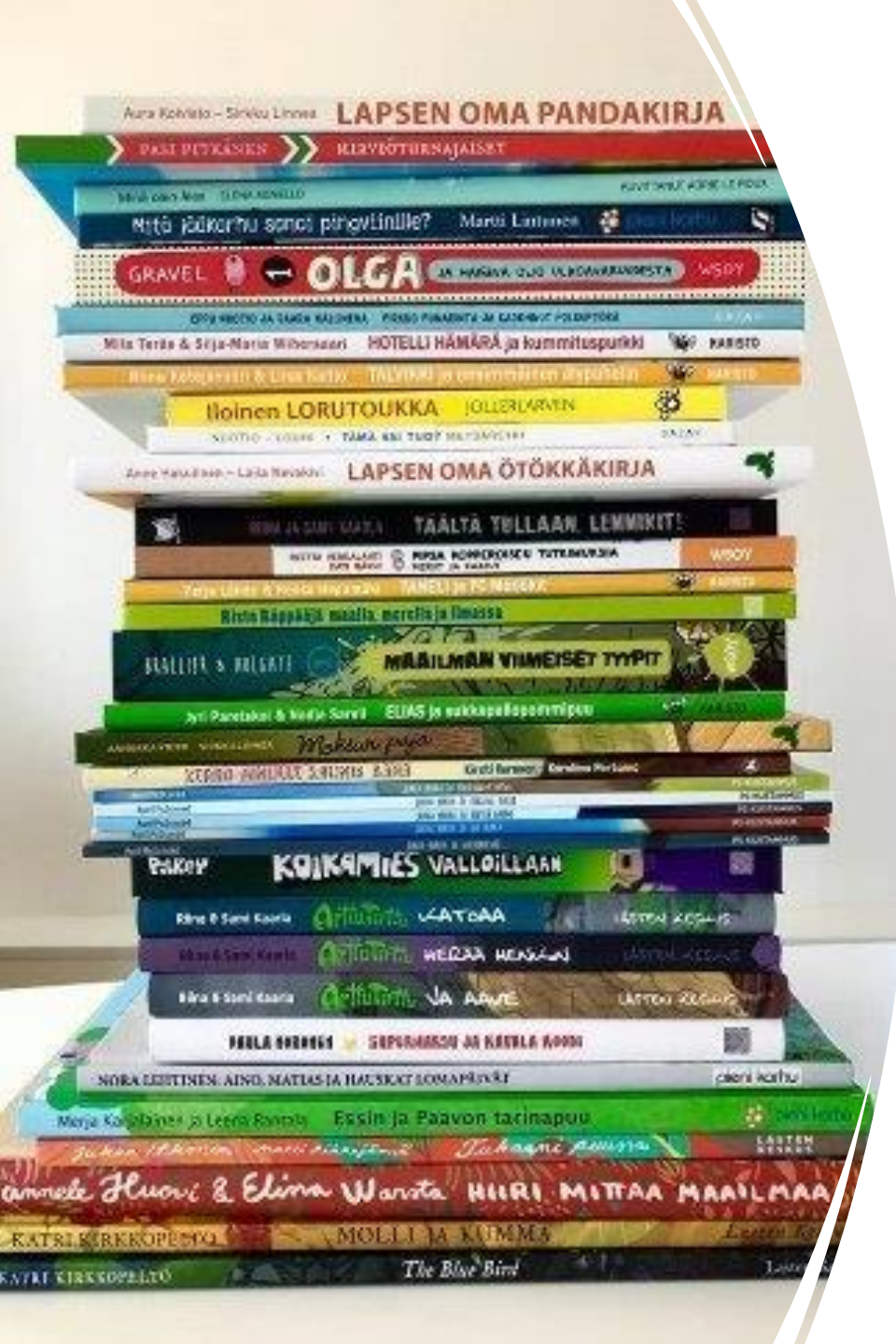
2. Perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä tulisi kehittää ja monipuolistaa

3. Mediakasvatus ja digitaaliset sisällöt ovat vähäisiä

- Erilaisten tekstien hyödyntäminen vähäistä

Havaintoja ja johtopäätöksiä

- Laadun ja systemaattisuuden varmistaminen – korkeat pistemäärät eivät suoraan kerro, mitä kaikkea on tehty
- Lukumotivaation ja lukuilon syntymisen kannalta lasten osallisuus on keskeistä – mutta se ei vielä toteudu systemaattisesti.
- Monikielisyyden tukeminen vaatii esimerkiksi asennemuutosta, osaamisen vahvistamista ja yhteistyötä kirjastojen kanssa.
- Perhelukemisen tukeminen vaatii täydennyskoulutusta ja ymmärrystä perheen roolista lapsen lukijaksi kasvamisessa.
- Monilukutaidon merkityksen ymmärtäminen vaatii resursseja ja osaamista.
- Toisaalta mahdollisuus täydennyskoulutukseen oli suurimmalla osalla vähäistä

TUKIVASTEMALLI

ARVIOINTI – TUEN SUUNNITTELU – TOTEUTUS – SEURANTA

Lukutaitotyö tarvitsee rakenteita -ei vain yksittäisiä tekoja

- Lukutaitotyö on myös *hyvinvointi- ja tasa-arvotyötä*
- Kunnilla on keskeinen rooli siinä, että lukutaitotyö ei jää yksittäisten työntekijöiden harteille.
- Hyvin tehdyn työn esille nostaminen ja siitä iloitseminen!
- Kehityskohteiden huomioiminen –riittävät resurssit, pedagoginen tuki, täydennyskoulutus
- Lapsen tie lukijaksi mahdollistuu, kun hänen kasvuympäristönsä ovat innostuneet lukutaitotyöstä!

Kiitos!

Niilo Mäki Instituutti on vastannut *Varhaiskasvatuksen lukutaitotyön kehittämisen ja karoittamisen* työkalun kehittämisestä ja käytännön toteutuksesta.

Työkalun ylläpitoa rahoittaa Lukutaito-ohjelma.

Työkalua voidaan hyödyntää myös osana Lukeva varhaiskasvatus -ohjelmaa.

Lisätietoja:

Suvi Ylönen, KT, YTM, veo
Niilo Mäki Instituutti
suvi.ylonen@nmi.fi

Lukutaito-ohjelman erityisasiantuntija ja hankevastaava, FT
Lotta-Sofia La Rosa, Opetushallitus
p. 029 533 1167
lotta-sofia.larosa@oph.fi

